

تحلیل استنادی و تعیین منابع اثرگذار در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان در سالهای ۱۳۷۹-۱۳۸۶

ریحانه ایزدی^۱

چکیده

هدف: از جمله روشهای علمی که می‌توان به بررسی مآخذ منابع گوناگون پرداخت و از راه شمارش تعداد استفاده از آن منبع به پرمراجعه‌ترین منابع دست یافت، روش تحلیل استنادی است زیرا در آن نوعی رابطه محتوایی بین سند و متن وجود دارد از سوی دیگر پایان‌نامه‌ها هم منابعی هستند که در نتیجه همکاری بین دانشجویان و اساتید و با پشتیبانی مؤسسات آموزش عالی پدید می‌آیند. لذا تحلیل استنادی پایان‌نامه‌ها می‌تواند در یافتن اهدافی از جمله تعیین میانگین میزان استنادها، تعیین پربسامدترین منابع، توزیع فراوانی استناد به زبانهای مختلف، میزان روزآمدی منابع، میزان اثرگذاری منابع، تعیین مجلات هسته و... مؤثر واقع شود. همچنین اهدافی از جمله شناسایی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان و اساتید، آگاهی مدیران و مسئولان کتابخانه‌ها جهت تهیه منابع اطلاعاتی بهینه و به‌کارگیری اصولی بودجه در راستای تهیه مجموعه‌ای غنی را در بر گیرد.

روش پژوهش: در این پژوهش با استفاده از فن تحلیل استنادی به بررسی الگوهای استنادی فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی همدان در فاصله سالهای ۱۳۷۹-۱۳۸۶ پرداخته شده است و جامعه آماری شامل ۳۰۲ عنوان پایان‌نامه با ۸۶۷۲ استناد است.

یافته‌ها: نشان می‌دهد که کتب فارسی با ۴۷/۱٪ بالاترین استناد و نشریات لاتین با ۳/۷٪ کمترین استناد را داشته‌اند و متوسط میزان استناد برای هر پایان‌نامه ۲۸/۷ است. توزیع زبانی بالا بودن میزان استناد به زبان فارسی را با ۸۷/۲٪ نشان می‌دهد. نیم عمر منابع به کتب لاتین با ۱۱/۶۲ سال و پایان‌نامه‌ها با ۳/۸۷ سال بیشترین و کمترین میانگین را نشان می‌دهد. همچنین پوشش زمانی منابع مربوط به سالهای ۱۳۷۱-۱۳۸۰ با ۶۲/۶۱٪ از کل استنادها می‌باشد و کتب فارسی با ۵/۹۵٪ و نشریات لاتین با ۰/۶۶٪ به ترتیب بیشترین و کمترین میزان اثرگذاری را دارند. میزان استناد به منابع روزآمد در سال ۱۳۸۰، ۲/۵ منبع و در سال ۱۳۸۴، ۰/۹۲ منبع می‌باشد.

نتیجه‌گیری: مجلات از قانون برادفورد تبعیت می‌کنند و مجلات هسته فارسی شامل نشریه معماری و شهرسازی و نشریه معمار و مجلات لاتین شامل Review و A+U است و نیز پربسامدترین کتاب فارسی، اقلیم و معماری و کتاب لاتین Time Saver for building Types می‌باشد و همچنین از بین کل استنادات صورت گرفته ۵۵/۴٪ به کتب فارسی و لاتین و ۲۴/۱٪ به نشریات و ۸۷/۲٪ به منابع فارسی و ۱۲/۸٪ به منابع لاتین و ۸۴/۵٪ به منابع چاپی و ۱۵/۵٪ به منابع غیر چاپی تعلق گرفته است که فرضیات آزمون را مورد پذیرش قرار می‌دهد.

کلید واژه‌ها: تحلیل استنادی- قانون برادفورد- معماری- نیم عمر منابع- پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد-

دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

مقدمه

استناد یکی از عناصر شاخص در نگارش علمی است و نقش بارزی در تولید و نشر اطلاعات دارد. استناد از اصول اساسی تألیف پژوهشی است و اثری در جامعه علمی با اقبال رو به رومی شود که در رعایت این اصل دقت و تلاش لازم را به عمل آورده باشد (حقیقی، ۱۳۸۱). بنیان روشهای تحلیل استنادی این است که میان مدرک استناد شونده (سند) و مدرک استناد کننده (متن) نوعی رابطه محتوایی وجود دارد و متن کم و بیش به همان موضوعی می پردازد که سند به آن پرداخته است (حری و نشاط، ۱۳۸۱). تحلیل استنادی کاربرد های بسیار مهمی دارد که موارد عمده آنها عبارتند از: بهبود کنترل کتابشناختی متون رشته های مختلف، تعیین منابع هسته، گروه بندی منابع، رد گیری گسترش اندیشه ها و رشد متون علمی، پیش بینی روند انتشارات، تبیین الگوی استفاده از انواع منابع در فهرست منابع و مآخذ و سیاستگذاری برای مجموعه سازی کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی. (حری، ۱۳۸۲). اما لازم به ذکر است که یکی از نوشتارهای تحقیقاتی که نقش قابل توجهی در تولید اطلاعات علمی ایفا می کند، پایان نامه هاست و کمتر منابع اطلاعاتی را می توان یافت که دارای ویژگیهای این چنینی باشد زیرا پایان نامه ها از لحاظ زمانی نسبت به سایر تحقیقاتی که دانشجویان طی دوره تحصیل انجام می دهند زمان بیشتری لازم دارند ولی برعکس از لحاظ دامنه موضوعی محدود می باشند که خود ویژگی بسیار خوبی از پژوهش است (خسروی تاج، ۱۳۷۹). لذا با بررسی منابع مورد استفاده در پایان نامه ها میزان استناد به منابع مختلف مشخص می گردد و چگونگی ارتباط مفهومی و محتوایی بین پایان نامه ها و فهرست مآخذ آنها روشن می گردد و دستیابی به این امر مهم جز از طریق تحلیل استنادی امکان پذیر نیست (زندى، ۱۳۸۲). دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان از جمله مراکز دانشگاهی در غرب کشور است که از بدو تأسیس تا کنون مسئولیت تعلیم و آموزش بخش عمده ای از مهندسين معمار را بر عهده داشته است. نظر به اینکه پایان نامه های کارشناسی ارشد معماری این دانشگاه تا کنون مورد بررسی قرار نگرفته اند و نیز از طرفی این پایان نامه ها ممکن است بعدها به عنوان طرحهای اجرایی مورد استفاده قرار گیرند، لذا در

این پژوهش با استفاده از روش کتابسنجی و استفاده از تکنیک تحلیل استنادی به بررسی میزان استنادها در منابع و مآخذ این پایان نامه ها در فاصله سالهای ۱۳۷۹-۱۳۸۶ و تعیین اولویت و اثرگذاری منابع برای نیازهای اطلاعاتی دانشجویان و محققین این حوزه پرداخته می شود.

بیان مسأله

در مطالعه استنادی رابطه میان مدرک استناد دهنده (متن) و مدرک مورد استناد (سند) بررسی می شود و هرگاه بکوشیم قواعدی را که بر این رابطه حاکم است، کشف کنیم به تحلیل استنادی دست زده ایم که یکی از تکنیک های کتابسنجی است (حری، ۱۳۷۲). از سوی دیگر در میان انواع منابع اطلاعاتی، پایان نامه ها به جهت اینکه باید به شیوه علمی و تحت نظارت افراد ذی صلاح تهیه شوند و در نهایت نیز به طور رسمی مورد داوری و ارزیابی قرار می گیرند از ارزش تحقیقاتی ویژه ای برخوردارند (تقوی گلچینی، ۱۳۷۹). بنابراین یکی از روشها برای سنجش چنین موضوعی استفاده از روش کتابسنجی یا بیبلیومتریک است که یکی از شاخه های آن تحلیل استنادی است با این روش می توان میزان استفاده از مآخذ پایان نامه ها و تعیین نیم عمر اطلاعات الگوی رفتار علمی پژوهشگر را نشان داد زمانی که افراد شناخت کافی از منابع منتشر شده را در زمینه موضوعی داشته باشند و از منابع معتبر بهره گیرند می توان گفت که یک پایان نامه به رسالت پژوهشی خود رسیده است از این رو با بررسی منابع مورد استناد در پایان نامه ها می توان بر مشکلاتی چون ارزیابی مواد، انتخاب، وجین، شناسایی منابع پر استناد از کم استناد فائق آمد و در کیفیت ارائه و دسترس پذیری منابع در مجموعه سازی کتابخانه ها بهره جست (زندى، ۱۳۸۲). بنابراین با هدف تعیین انواع منابع و میزان کاربرد و حضور آنها، میزان اثرگذاری منابع، زبان استنادها، ارتباط میان استنادهای صورت پذیرفته و تازگی و کهنگی منابع استناد شده در پایان نامه های کارشناسی ارشد معماری، تحلیل استنادی این دسته از پایان نامه ها ضروری به نظر می رسد و نتایج آن می تواند در شناخت الگوی رفتار اطلاعاتی دانشجویان و همچنین ارزیابی گروه آموزشی این دانشگاه مورد کاربرد واقع شود.

پرسش‌های اساسی

۱. توزیع فراوانی انواع منابع در پایان نامه‌های مورد بررسی در سالهای مورد نظر چقدر است؟
۲. نسبت زبانی منابع مورد استفاده چگونه است؟
۳. پوشش زمانی منابع اثر گذار مورد استفاده در پایان نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟
۴. میزان اثر گذاری کتب (فارسی- لاتین) در پایان نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟
۵. میزان اثر گذاری نشریات (فارسی- لاتین) در پایان نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟
۶. میزان اثر گذاری پایان نامه‌های فارسی در پایان نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟
۷. آیا منابع مورد استفاده با توجه به سال ارائه پایان نامه روز آمد بوده‌اند؟
۸. مجلات هسته با استفاده از قانون برادفورد کدامند؟

هدف کلی پژوهش

هدف اصلی این پژوهش تحلیل استنادی و تعیین منابع اثرگذار در پایان نامه‌های کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان در سالهای ۷۹-۸۶ می‌باشد.

فایده پژوهش

با توجه به رشد روز افزون انتشارات، افزایش قیمت سالانه نشریات ادواری و کتب، کاهش بودجه کتابخانه‌ها، پایین بودن ارزش پولی کشور در مقابل ارزهای خارجی و کمبود مکان جهت ذخیره سازی منابع باعث شده که کتابداران با مشکلاتی در حوزه فراهم آوری و مجموعه سازی رو به رو شوند لذا با انجام پژوهش‌هایی چون تحلیل استنادی می‌توان به فوایدی دست یافت که عبارتند از:

۱. شناسایی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان و اساتید که بخش عمده‌ای از مراجعین کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاهی را تشکیل می‌دهند، نائل شد.
۲. آگاهی مسئولان و مدیران کتابخانه‌ها از نیازهای اطلاعاتی جهت برنامه ریزی و تهیه منابع اطلاعاتی بهینه در مجموعه کتابخانه.
۳. به‌کارگیری اصولی بودجه و منابع مالی در راستای تهیه مجموعه‌ای مفید از میان انبوه منابع.

اهمیت و ضرورت پژوهش

اعتلا و پویایی مراکز و جوامع علمی هر کشور در گرو انجام پژوهش‌ها و تحقیقات در آن کشور است و این امر جز در سایه استفاده از منابع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کارآمد و غنی ممکن نخواهد بود لذا برای افزایش کارایی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی باید کیفیت کار و بهره‌وری بخش مجموعه‌سازی این مراکز را ارتقاء داد تا بتوان علیرغم محدودیت‌هایی که دارند به مطلوب‌ترین و مفیدترین وجه برای جامعه استفاده‌کننده مهیا شوند (طاهری، ۱۳۸۱). حال این سؤالات مطرح می‌شود که کتابداران بخش مجموعه‌سازی چگونه «انتخاب» و با توجه به چه معیارهایی این گونه منابع را اولویت‌بندی می‌کنند؟ آنها کدام دسته از منابع اطلاعاتی را باید برگزینند؟ این منابع را از کدام زبانها انتخاب کنند؟ سؤالاتی از این دست، لذا یکی از روشها برای حصول اطمینان در مورد بهترین و پراستفاده‌ترین منابع، مطالعه آثار محققان قبلی است (کریمیان مزیدی و اشرافی، ۱۳۸۶). در این راستا می‌توان به اهمیت پایان‌نامه‌ها اشاره نمود که نه تنها راهنمای شناخت منابع در موضوعات خاص هستند، بلکه مدارک مهم مبنی بر این که چه نوع مواد تحقیقاتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند را ارائه می‌دهند و می‌توان با تجزیه و تحلیل منابع به‌کارگرفته شده علاوه بر نحوه عملکرد تحقیقات قبلی، راه را برای تحقیقات بعدی هموار نمود (صدیقی، ۱۳۸۰). از این رو مهم است که پایان‌نامه‌ها از دو دیدگاه بررسی شوند، یکی درک معتبر پژوهش به اعتبار متن تحقیق و دیگری کتابشناسی تخصصی به اعتبار فهرست پایانی، از این رو بررسی پایان‌نامه‌ها و به عبارت بهتر بررسی استنادی منابع و مآخذ آنها به عنوان یکی از سرمایه‌های علمی و فکری مراکز دانشگاهی امری قابل توجه است و نتایج یافته‌های چنین مطالعاتی الگوی رفتاری و پژوهشی محققان را مشخص می‌کند و فهرست‌های حاصل از این بررسی می‌تواند در بسیاری از کتابخانه‌ها مبنایی برای گزینش و مجموعه‌سازی باشد (مرادی صومعه سرائی، ۱۳۸۴). این پژوهش بر آن است که با استفاده از روش تحلیل استنادی و تعیین منابع اثرگذار، مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان را تجزیه و تحلیل کند و از این طریق به رشد و غنای مجموعه

آماري چون دسته‌بندی داده‌ها بر حسب توزیع فراوانی، تعیین میانگین، رسم نمودار و محاسبه نیم عمر، شاخص فوریت، میزان اثر گذاری و بررسی قانون برادفورد، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای اس. پی. اس. اس^۵ نسخه ۱۳ و اکسل^۶ استفاده و خروجی های لازم استخراج گردید.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

به منظور دستیابی به اهداف تحقیق پس از آنکه نواقص اسنادها تا حد امکان بر طرف شد بر اساس سوالات اساسی پژوهش، اطلاعات استخراج شده در قالب جداولی طراحی گردید. در مرحله اول نوع منابع مشخص گردید در این مرحله منابع به پنج دسته تقسیم شدند که عبارتند از: ۱. کتابها، ۲. نشریات، ۳. پایان نامه ها، ۴. سایت های اینترنتی، ۵. منابعی که هیچکدام از انواع منابع ذکر شده فوق را در بر نمی گیرد که تحت عنوان سایر موارد از آنها نام برده می شود که شامل گزارشات، راهنماها، بروشورهای تبلیغاتی، جزوات درسی، طرح ها، مصاحبه های شخصی، فیلم ها، قطعات موسیقی، آمارنامه ها، نتایج سرشماری، مطالعات موردی، آئین نامه ها و ضوابط و... می باشد. در مرحله دوم به منظور بررسی زبان منابع مورد استفاده، فرم ها بر اساس زبان منبع تنظیم شد و به سه دسته تقسیم گردید که عبارتند از: ۱. زبان فارسی، ۲. زبان انگلیسی و ۳. سایر زبانها بدین ترتیب شمارش میزان فراوانی به کارگیری هر زبان در منابع و مآخذ پایان نامه ها معلوم گردید. در مرحله سوم برای تعیین پر بسامدترین منابع، کتاب ها و نشریات بر اساس عنوان تنظیم گردیدند و به شمارش پر استنادترین منابع پرداخته شد و منابع مورد استناد به ترتیب از اسنادهای زیاد به کم تا فراوانی ۲ ثبت گردید. با این کار مشخص گردید که اولاً چه منابعی مورد استفاده بوده اند و ثانیاً بسامد به کارگیری هر مآخذ چه اندازه می باشد. این مراحل ابتدا به تفکیک سال دفاع پایان نامه ها انجام می شود و سپس سالها با یکدیگر ادغام شده و مشخص می شود که چه منابعی با چه بسامدی در مجموع ۳۰۲ پایان نامه معماری به کار رفته است و فرضیات پژوهش مورد آزمون قرار می گیرد.

کتابخانه این دانشگاه کمک نماید و به قانون پنجم رانگانانان که «کتابخانه ارگانسیمی رو به رشد است» جامه عمل ببوشاند.

روش پژوهش

روش پژوهش کتابسنجی از نوع تحلیل استنادی می باشد که از شیوه های علم سنجی است.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش را تعداد ۸۶۷۲ مآخذ استفاده شده در ۳۰۲ عنوان از پایان نامه های دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان که بین سالهای ۱۳۷۹ - ۱۳۸۶ دفاع شده و به بخش مرجع کتابخانه دانشگاه مزبور ارائه شده اند، تشکیل می دهد.

ابزار گردآوری اطلاعات

با مشخص شدن جامعه آماری مورد پژوهش به گردآوری داده های مورد نیاز پرداخته شد که این کار از طریق مراجعه مستقیم به بخش مرجع کتابخانه مرکزی دانشگاه و بررسی تک تک پایان نامه ها با استفاده از روش فیش برداری صورت گرفت. سپس با استفاده از کاوش کامپیوتری (جستجو در سایت کتابخانه مرکزی دانشگاه آزاد همدان، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، کتابخانه کنگره) و نیز با استفاده از بانک های اطلاعاتی داخلی و خارجی نسبت به رفع نواقص موجود در اطلاعات کتابشناختی نشریات و کتب اقدام گردید. از جمله از راهنمای مجلات ایران، بانک اطلاعات نشریات کشور^۱ برای تکمیل مشخصات کتابشناختی نشریات فارسی و بانک اطلاعاتی اولریخ^۲ جهت تکمیل اطلاعات کتابشناختی نشریات لاتین استفاده گردید همچنین به منظور تکمیل اطلاعات کتابشناختی کتابهای فارسی از لوح فشرده کتابشناسی ملی ایران نسخه ۱۳ و برای کتابهای لاتین از پایگاه های پیوسته پاب مد^۳ و پایگاه تجاری آمازون^۴ بهره برده شد. پس از جمع آوری داده‌ها، اسنادها براساس نوع، پوشش زمانی، زبان و محل نشر و با استفاده از روش‌های

^۱ Magiran

^۲ Ulrich plus

^۳ Pub med

^۴ Amazon

^۵ -SPSS13

^۶ Excel

پیشینه پژوهش در ایران

احمدزاده (۱۳۸۴) در پژوهشی به بررسی وضعیت استاد در مآخذ پایان نامه های دکترای معماری و شهر سازی دانشکده هنرهای زیبا از ابتدا تا پایان سال ۱۳۸۱ می پردازد که مجموع استنادها در دو رشته تحصیلی ۵۵۴۲ استناد می باشد کتاب ها با ۸۶/۲ درصد بیشترین استناد را دارند بیشترین استنادها مربوط به رشته معماری با ۱۸۷/۶ استناد و کمترین آنها مربوط به رشته شهر سازی با ۱۳۸/۹ استناد است و بیشترین زبان استناد فارسی و سپس انگلیسی می باشد. میانگین نیم عمر منابع در رشته شهرسازی ۱۷ سال و یک ماه و در رشته معماری ۱۵ سال و سه ماه است وی در این پژوهش دریافت که پربسامدترین نویسنده «توسلی» و «فلامکی» و پربسامدترین عنوان «تئوری شکل خوب شهر و فضا» و «از زمان و معماری» می باشد.

رسول زاده خلیق (۱۳۸۷) در پایان نامه خود با عنوان تحلیل استنادی مآخذ پایان نامه های دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز به این نتیجه رسد که بیشترین استناد به مجلات با ۷۶/۱٪ و کتب با ۱۸/۸٪ می باشد در این پژوهش ۳ مجله به عنوان مجله هسته شناخته شدند و زبان غالب استنادها انگلیسی با ۹۳/۱۶٪ از کل استنادها می باشد و نیم عمر مجلات ۱۱/۸ سال و کتابها ۸/۵ سال محاسبه گردید.

پیشینه پژوهش در خارج از ایران

فوجس^۱ و دیگران (۲۰۰۶) در پژوهشی به کشف منابع مورد نیاز دانشجویان دانشگاه تگزاس در رشته های روانشناسی تربیتی و مهندسی شهر سازی با هدف توسعه مجموعه کتابخانه پرداختند، بدین منظور ابتدا به تحلیل استنادی پایان نامه های ارائه شده در بین سالهای ۱۹۹۷-۲۰۰۲ پرداختند و با استفاده از مطالعه رفتار اطلاع یابی منابع مورد نیاز آنان را شناسایی کردند نتایج حاکی از آن بود که میزان استناد به مجلات ۵۱٪ و سپس کتابها و تک نگاشت ها با ۲۷/۹٪ و اسناد دولتی با ۶/۴٪ می باشد و پربسامدترین مجله در پایان نامه های شهر سازی American Society Of Civil Engineers با ۱۲۴

بار استناد و در رشته روانشناسی تربیتی American Psychological Association با ۲۴۸ بار استناد می باشند.

لو^۲ (۲۰۰۷) در پژوهشی به تحلیل استنادی منابع مورد استفاده در تدوین ۱۳ عنوان از پایان نامه دانشجویان دکترای علوم طبیعی دانشگاه ملی چانگ- هسینگ تایوان پرداخت و ۱۶۸۹ استناد را استخراج کرد که به طور متوسط ۱۲۳ استناد برای هر پایان نامه برآورد شد، بیشترین استناد به مقالات مجلات با ۹۰/۹۵ درصد اختصاص داشت و ۹۹ درصد منابع مورد استناد به زبان انگلیسی بودند همچنین نیم عمر منابع ۸/۳۳ سال محاسبه شد و Kappen L.S با ۶ بار استناد پرکارترین نویسنده و Journal of Biological Chemistry با ۵۵ بار استناد پرکاربردترین نشریه شناخته شدند.

یافته های پژوهش

بررسی وضعیت استناد به منابع مختلف

جدول ۱. توزیع فراوانی انواع منابع اطلاعاتی مورد استناد در پایان نامه های مورد بررسی

درصد فراوانی استنادها	تعداد استنادها	منابع اطلاعاتی
۴۷/۱	۴۰۸۱	کتاب فارسی
۸/۴	۷۲۵	کتب لاتین
۲۰/۳	۱۷۶۸	نشریات فارسی
۳/۷	۳۲۱	نشریات لاتین
۵/۰	۴۳۷	پایان نامه
۶/۱	۵۲۵	سایت اینترنتی
۹/۴	۸۱۵	سایر موارد (گزارش، جزوه و ...)
۱۰۰	۸۶۷۲	جمع کل

همان گونه که مشاهده می شود در کل پایان نامه های کارشناسی ارشد دفاع شده در بین سالهای ۱۳۷۹ تا سال ۱۳۸۶، مجموعاً ۸۶۷۲ مورد استناد به چشم می خورد که بیشترین میزان استناد مربوط به کتاب های فارسی با ۴۰۸۱ مورد معادل با ۴۷/۱ درصد کل استنادها

لاتین به تاریخ شمسی تبدیل شد و سپس تاریخ نشر منابع به گروههای ۱۰ ساله تقسیم بندی شد که نتایج بدست آمده در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳. توزیع فراوانی انواع منابع اطلاعاتی مورد استناد در پایان نامه های مورد بررسی

درصد فراوانی استنادها	تعداد استنادها	منابع اطلاعاتی
۰/۲۰	۱۷	تا سال ۱۳۱۰
۰/۲۰	۱۷	بین ۱۳۱۱ تا ۱۳۲۰
۰/۲۵	۲۲	بین ۱۳۲۱ تا ۱۳۳۰
۰/۸۳	۷۲	بین ۱۳۳۱ تا ۱۳۴۰
۲/۷۱	۲۳۵	بین ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۰
۴/۶۰	۳۹۹	بین ۱۳۵۱ تا ۱۳۶۰
۱۶/۹۰	۱۴۶۶	بین ۱۳۶۱ تا ۱۳۷۰
۶۲/۶۱	۵۴۲۹	بین ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۰
۱۱/۷۰	۱۰۱۵	از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶
۱۰۰	۸۶۷۲	کل سالها

یافته های پژوهش در جدول بالا نشان می دهد که بیشترین منابع مورد استناد پایان نامه ها به ترتیب مربوط به منابع اطلاعاتی منتشره در سالهای ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۰ با ۶۲/۶۱ درصد، منابع اطلاعاتی منتشره در سالهای ۱۳۶۱ تا ۱۳۷۰ با ۱۶/۹۰ درصد و از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶ با ۱۱/۷۰ درصد از کل استنادات می باشد. کمترین میزان استناد به منابع منتشره در فاصله سالهای قبل از ۱۳۱۰ و بین ۱۳۱۱ تا ۱۳۲۰ با ۰/۴ درصد از کل استنادات می باشد.

میزان اثرگذاری منابع اطلاعاتی

در این پژوهش برای تعیین میزان اثرگذاری هر یک از انواع منابع اطلاعاتی مورد استفاده در پایان نامه ها، از شاخص تعداد استنادات به منبع مورد نظر در یک دوره معین به تعداد کل پایان نامه های دفاع شده در همان دوره استفاده شد. با توجه به فاصله زمانی ۸ ساله دفاع پایان نامه ها (از سال ۱۳۷۹ تا سال ۱۳۸۶) دوره زمانی مورد نظر در این تحقیق برابر ۸ سال در نظر گرفته شد. در جدول زیر در هر سال میزان استناد به هر یک از انواع منابع اطلاعاتی در دوره ۸ ساله ارائه شده است. ردیف جمع کل، میزان کل استنادات به هر یک از انواع منابع اطلاعاتی را در دوره ۸ ساله نشان می دهد.

می باشد بعد از کتب فارسی، نشریات فارسی با ۱۷۶۸ مورد استناد معادل با ۲۰/۳ درصد کل استنادها، گزارشات و جزوات تحت عنوان سایر موارد با ۸۱۵ مورد استناد معادل با ۹/۴ درصد کل استنادها، کتب لاتین با ۷۲۵ مورد استناد معادل با ۸/۴ درصد از کل استنادها، سایتهای اینترنتی با ۵۲۵ مورد استناد معادل با ۶/۱ درصد از کل استنادها و پایان نامه ها با ۴۳۷ مورد استناد معادل با ۵ درصد از کل استنادها به ترتیب بیشترین و کمترین منابع مورد استناد در پایان نامه ها می باشند. کمترین میزان استناد به نشریات لاتین با ۷۲۵ مورد استناد معادل ۳/۷ درصد از کل استنادها می باشد.

نسبت زبانی منابع مورد استفاده در پایان نامه ها

در این بخش وضعیت استفاده از منابع به تفکیک زبان آنها مورد بررسی قرار می گیرد.

جدول ۲. توزیع فراوانی زبان استنادات مورد استفاده در پایان

نامه های مورد بررسی

زبان منابع	تعداد استنادها	درصد فراوانی تعداد استنادها
منابع فارسی	۷۱۰۱	۸۷/۲
منابع لاتین	۱۰۴۶	۱۲/۸
جمع کل	۸۱۴۷	۱۰۰

همان گونه که از نتایج جدول بالا مشاهده می شود از بین ۳۰۲ پایان نامه مورد بررسی تعداد ۷۱۰۱ مورد استناد به منابع فارسی غیر الکترونیکی شامل کتاب، نشریه، پایان نامه و سایر منابع شامل گزارشات، جزوات و سالنامه ها صورت گرفته است که این تعداد استناد، رقمی معادل با ۸۷/۲ درصد از کل استنادها به منابع غیر الکترونیکی فارسی را شامل می شود و در مورد منابع لاتین نیز مشاهده می شود که از ۳۰۲ پایان نامه مورد بررسی، تعداد ۱۰۴۶ مورد معادل با ۱۲/۸ درصد استناد به منابع لاتین شامل کتاب و نشریه صورت گرفته است.

پوشش زمانی منابع مورد استفاده در پایان نامه های

مورد بررسی

به منظور تعیین پوشش زمانی منابع مورد استناد در پایان نامه های مورد بررسی، ابتدا تاریخ نشر میلادی منابع

جدول ۴. تعیین میزان اثر گذاری منابع مورد استفاده در پایان نامه های مورد بررسی

سال	کتابهای لاتین	نشریات لاتین	کتابهای فارسی	نشریات فارسی	پایان نامه های فارسی
۱۳۷۹	۴۴	۴۶	۱۸۶	۷۹	۱۶
۱۳۸۰	۱۹	۶۵	۲۱۵	۱۲۴	۲۱
۱۳۸۱	۴۳	۲۳	۱۸۲	۱۲۶	۱۶
۱۳۸۲	۲۵	۲۶	۱۵۶	۱۶۱	۲۶
۱۳۸۳	۳۹	۱۱	۲۲۴	۱۵۷	۴۹
۱۳۸۴	۳۵	۹	۴۸۹	۲۲۱	۶۵
۱۳۸۵	۱۰	۱۷	۲۰۳	۱۳۹	۵۱
۱۳۸۶	۱۷	۱	۱۴۱	۸۸	۲۶
جمع کل	۲۳۲	۱۹۸	۱۷۹۶	۱۰۹۵	۲۷۰
میزان اثر گذاری	۰/۷۷	۰/۶۶	۵/۹۵	۳/۶۳	۰/۸۹

طبق فرمول، شاخص اثرگذاری هر یک از انواع منابع در ردیف آخر جدول بالا محاسبه شده است. نگاهی به شاخص میزان اثرگذاری منابع نشان می‌دهد که کتابهای فارسی با ۵/۹۵، نشریات فارسی با ۳/۶۳ و پایان نامه های فارسی با ۳/۶۳ بیشترین میزان اثرگذاری را در پایان نامه های مورد بررسی داشته‌اند. میزان اثرگذاری نشریات لاتین کمتر از سایر منابع بوده است.

تحلیل استنادی می‌باشد. در این پژوهش شاخص فوریت برابر تعداد استنادات به منابع روزآمد در یک دوره یک ساله به تعداد پایان نامه های ارائه شده در همان سال تعریف شد. روند محاسبات مربوط به شاخص فوریت در جدول زیر ارائه شده است. همانگونه که مشاهده می‌شود شاخص فوریت در سال ۱۳۷۹ برابر ۱/۴۷ محاسبه شده است. بدین معنا که در این سال به ازای هر پایان نامه ارائه شده، حدود ۱/۵ منبع روزآمد مورد استفاده قرار گرفته است.

میزان فوریت منابع اطلاعاتی مورد استناد

شاخص فوریت به عنوان مقیاسی جهت تعیین منابع روزآمد مورد استفاده قرار می‌گیرد که یکی از روشهای

جدول ۵. تعیین شاخص فوریت منابع مورد استفاده در پایان نامه های مورد بررسی

سال دفاع پایان نامه	پایان نامه دفاع شده در هر سال	استناد به کتابهای لاتین	استناد به نشریات لاتین	استناد به کتابهای فارسی	استناد به نشریات فارسی	استناد به پایان نامه های فارسی	تعداد کل استنادات روز آمد	شاخص فوریت
سال ۱۳۷۹	۴۲	۹	۵	۱۸	۲۹	۱	۶۲	۱/۴۷
سال ۱۳۸۰	۳۹	۰	۱۱	۴۲	۳۴	۹	۹۶	۲/۴۶
سال ۱۳۸۱	۳۵	۳	۲	۱۴	۱۳	۲	۳۴	۰/۹۷
سال ۱۳۸۲	۳۲	۱	۰	۱۱	۲۲	۵	۳۹	۱/۲۱
سال ۱۳۸۳	۴۵	۳	۰	۱۶	۲۴	۶	۴۹	۱/۰۸
سال ۱۳۸۴	۶۵	۲	۰	۳۱	۱۷	۱۰	۶۰	۰/۹۲
سال ۱۳۸۵	۲۶	۰	۲	۱۰	۱۳	۱۴	۳۹	۱/۵۰
سال ۱۳۸۶	۱۸	۲	۰	۴	۱۰	۲	۱۸	۱/۰۰
کل سالها	۳۰۲	۲۰	۲۰	۱۴۶	۱۶۲	۴۹	۲۹۷	۱/۳۱

شاخص فوریت برای منابع پایان نامه های ارائه شده در هر سال، در جدول ۵ ارائه شده است. نتایج بدست

آمده حاکی از این است که در سال ۱۳۸۰ بیشترین میزان استناد به منابع روزآمد صورت گرفته است به طوری که

همدان جمعاً برابر ۱۸۹ نشریه بود که میزان استناد به هرنشریه در جدول ۶ ارائه شده است.

برای تعیین تعداد مجلات هسته، ابتدا تعداد گروهها (k) بر اساس رابطه بیشترین استناد صورت گرفته به یک نشریه/تعداد کل استنادات به نشریات فارسی = k مورد محاسبه قرار می گیرد. بدین ترتیب با توجه به اینکه تعداد کل استنادها برابر ۱۷۶۸ مورد و بیشترین استناد به نشریه برابر ۳۰۹ مورد بوده است لذا تعداد گروه ها برابر ۶ محاسبه شد. با توجه به تعداد گروه ها، مجلات به ترتیب بیشترین استنادها، از زیاد به کم مرتب شده و در ۶ طبقه به صورت زیر هم قرار گرفتند. برای محاسبه ضریب ثابت برادفورد، ستون های جدول تعریف و محاسبات لازم در جدول انجام گرفت که نتایج بدست آمده در ادامه ارائه می شود.

مقدار شاخص فوریت برای پایان نامه های ارائه شده برابر ۲/۴۶ محاسبه شده است یعنی به ازای هر پایان نامه دفاع شده در سال ۱۳۸۰، حدود ۲/۵ منبع روزآمد مورد استفاده قرار گرفته است. کمترین میزان شاخص فوریت مربوط به پایان نامه های سال ۱۳۸۴ با ۰/۹۲ می باشد.

تعیین مجلات هسته

طبق تعریف، مجلات هسته، آن گروه از نشریاتی هستند که بیشترین استنادها به آنها صورت گرفته است و همواره چند جایگاه نخست در صدر فهرست رتبه بندی را به خود اختصاص می دهند و تعیین تعداد دقیق آنها با استفاده از قانون برادفورد و محاسبات مربوطه صورت می پذیرد.

تعیین مجلات هسته فارسی

تعداد نشریات فارسی استفاده شده در پایان نامه های دوره کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد

جدول ۶. محاسبه ضریب برادفورد برای نشریات فارسی مورد استفاده در پایان نامه های مورد بررسی

تعداد مجلات	تعداد استنادات	کل استنادها	فراوانی تجمعی تعداد مجلات	فراوانی تجمعی کل استنادها	لگاریتم فراوانی تجمعی تعداد مجلات	تعداد مجلات در هر طبقه	تعداد استنادها در هر طبقه	ضریب برادفورد b _m
۱	۳۰۹	۳۰۹	۱	۳۰۹	۰	۱	۳۰۹	-
۱	۲۴۵	۲۴۵	۲	۵۵۴	۰/۶۹	۱	۲۴۵	۱
۱	۱۴۱	۱۴۱	۳	۶۹۵	۱/۱۰	۲	۲۸۱	۲
۱	۱۴۰	۱۴۰	۴	۸۳۵	۱/۳۹			
۱	۱۱۰	۱۱۰	۵	۹۴۵	۱/۶۱	۷	۳۱۹	۳/۵
۱	۵۴	۵۴	۶	۹۹۹	۱/۷۹			
۱	۳۸	۳۸	۷	۱۰۳۷	۱/۹۵			
۱	۳۳	۳۳	۸	۱۰۷۰	۲/۰۸			
۱	۳۱	۳۱	۹	۱۱۰۱	۲/۴۰			
۱	۲۷	۲۷	۱۰	۱۱۲۸	۲/۳۰			
۱	۲۶	۲۶	۱۱	۱۱۵۴	۲/۴۰	۲۸	۳۰۹	۴
۱	۲۶	۲۶	۱۲	۱۱۸۰	۲/۴۸			
۲	۲۳	۴۶	۱۴	۱۲۲۶	۲/۶۴			
۱	۲۲	۲۲	۱۵	۱۲۴۸	۲/۷۱			
۲	۱۷	۳۴	۱۷	۱۲۸۲	۲/۸۳			
۱	۱۵	۱۵	۱۸	۱۲۹۷	۲/۸۹			
۱	۱۳	۱۳	۱۹	۱۳۱۰	۲/۹۴			
۲	۱۲	۲۴	۲۱	۱۳۳۴	۳/۰۴			
۲	۱۱	۲۲	۲۳	۱۳۵۶	۳/۱۴			
۲	۱۰	۲۰	۲۵	۱۳۷۶	۳/۲۲			
۱	۹	۹	۲۶	۱۳۸۵	۳/۲۶			

۴	۷	۲۸	۳۰	۱۴۱۳	۳/۴۰	۱۵۰	۳۰۵	۵/۳۶
۵	۶	۳۰	۳۵	۱۴۴۳	۳/۵۶			
۴	۵	۲۰	۳۹	۱۴۶۳	۳/۶۶			
۶	۵	۳۰	۴۵	۱۴۹۳	۳/۸۱			
۱۴	۴	۵۶	۵۹	۱۵۴۹	۴/۰۸			
۲۵	۳	۷۵	۸۴	۱۶۲۴	۴/۴۳			
۳۹	۲	۷۸	۱۲۴	۱۷۰۲	۴/۸۲			
۶۶	۱	۶۶	۱۹۰	۱۷۶۸	۵/۲۵			

مجلات هسته می باشد. بعد از جایگذاری مقادیر بدست آمده در رابطه بالا و حل معادلات لازم، تعداد مجلات هسته برابر:

$$n = 1.93 \approx 2$$

بدست آمد که با توجه به بیشترین استنادات صورت گرفته به نشریات، مجلات هسته شامل دو مجله زیر شدند.
۱. نشریه معماری و شهر سازی با ۳۰۹ مورد

استناد

۲. نشریه معمار با ۲۴۵ مورد استناد

با توجه به مقادیر برادفورد بدست آمده برای هر طبقه، ضریب ثابت برادفورد طبق فرمول زیر محاسبه شد.

$$b = \frac{\sum_{i=1}^k bm_i}{k} = \frac{15.86}{6} = 2.64$$

با جایگذاری مقدار ثابت برادفورد در رابطه:

$$R(n) = a.n^b$$

تعداد مجلات هسته (n) محاسبه شد. در رابطه بالا

R(n) تعداد کل استنادها، a تعداد استناد به مجله با

بیشترین استناد، b ضریب ثابت برادفورد و n تعداد

جدول ۷. رتبه بندی نشریات فارسی مورد استفاده در پایان نامه های مورد بررسی بر اساس میزان استنادها

تعداد استنادها	عنوان منبع	نوع نشریات
۳۰۹	معماری و شهرسازی	هسته
۲۴۵	معمار	
۱۴۱	آبادی	پر استناد
۱۴۰	معماری و فرهنگ	
۱۱۰	موزه ها	
۵۴	پیام یونسکو	
۳۸	هنر	
۳۳	معماری ایران	
۳۱	میراث فرهنگی	
۲۷	هنر و مردم	
۲۶	اثر	

بر اساس رابطه بیشترین استناد صورت گرفته به یک نشریه/تعداد کل استنادات به نشریات لاتین $k=R(n)$ محاسبه شد. بدین ترتیب با توجه به اینکه تعداد کل استنادها به نشریات لاتین برابر ۳۰۴ مورد و بیشترین استناد به نشریه لاتین برابر ۶۱ مورد بود، لذا تعداد گروههای مورد بررسی برابر ۵ بدست آمد. در جدول ۴-۱۴ محاسبات انجام گرفته برای محاسبه ضریب ثابت برادفورد ارائه شده است.

تعیین مجلات هسته لاتین

بررسی های به عمل آمده در مورد تعداد نشریات لاتین استفاده شده در پایان نامه های دوره کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان نشان داد که در بین ۳۰۲ پایان نامه مورد بررسی، جمعاً ۳۴ نشریه لاتین مورد استناد قرار گرفته بود که در جدول زیر میزان استناد به هر نشریه ارائه شده است. همانند قسمت قبل برای تعیین تعداد مجلات هسته، ابتدا تعداد گروهها (k)

جدول ۸. محاسبه ضریب برادفورد برای نشریات لاتین مورد استفاده در پایان نامه های مورد بررسی

تعداد مجلات	تعداد استنادات	کل استنادها	فراوانی تجمعی تعداد مجلات	فراوانی تجمعی کل استنادها	لگاریتم فراوانی تجمعی تعداد مجلات	تعداد مجلات در هر طبقه	تعداد استنادها در هر طبقه	ضریب برادفورد
۱	۶۱	۶۱	۱	۶۱	۰	۱	۶۱	-
۱	۵۹	۵۹	۲	۱۲۰	۰/۶۹۳۱۴۷	۱	۵۹	۱
۱	۵۶	۵۶	۳	۱۷۶	۱/۰۹۸۶۱۲	۱	۵۶	۱
۱	۲۱	۲۱	۴	۱۹۷	۱/۳۸۶۲۹۴	۵	۶۴	۵
۱	۱۳	۱۳	۵	۲۱۰	۱/۶۰۹۴۳۸			
۱	۱۲	۱۲	۶	۲۲۲	۱/۷۹۱۷۵۹			
۲	۹	۱۸	۸	۲۴۰	۲/۰۷۹۴۴۲			
۱	۸	۸	۹	۲۴۸	۲/۱۹۷۲۲۵			
۱	۵	۵	۱۰	۲۵۳	۲/۳۰۲۵۸۵	۲۶	۶۴	۵.۲
۲	۴	۸	۱۲	۲۶۱	۲/۴۸۴۹۰۷			
۴	۳	۱۲	۱۶	۲۷۳	۲/۷۷۲۵۸۹			
۱۳	۲	۲۶	۲۹	۲۹۹	۳/۳۶۷۲۹۶			
۵	۱	۵	۳۴	۳۰۴	۳/۵۲۶۳۶۱			

بدست آمده در رابطه بالا و حل معادلات لازم، تعداد مجلات هسته برابر

$$n = 1.93 \approx 2$$

بدست آمد. با توجه به بیشترین استنادات صورت گرفته به نشریات لاتین، مجلات هسته شامل دو مجله زیر شدند.

۱. نشریه Review با ۶۱ مورد استناد

۲. نشریه A+U با ۵۹ مورد استناد

در این جدول لیست نشریات هسته و پر استناد استفاده شده در پایان نامه ها، ارائه شده است. بر اساس این لیست می توان برای گزینش مجلات لاتین در رشته معماری استفاده نمود.

با توجه به مقادیر برادفورد بدست آمده برای هر طبقه و طبق فرمول زیر، ضریب ثابت برادفورد بر اساس رابطه زیر محاسبه می شود.

$$b = \frac{\sum_{i=1}^k b m_i}{k} = \frac{12.2}{5} = 2.44$$

با جایگذاری مقدار ثابت برادفورد در رابطه

$$R(n) = a.n^b$$

تعداد مجلات هسته (n) محاسبه می شود. در رابطه بالا R(n) تعداد کل استنادها، a تعداد استناد به مجله لاتین با بیشترین استناد، b ضریب ثابت برادفورد و n تعداد مجلات هسته می باشد. بعد از جایگذاری مقادیر

جدول ۹. رتبه بندی نشریات فارسی مورد استفاده در پایان نامه های مورد بررسی بر اساس میزان استنادها

تعداد استنادها	عنوان منبع	نوع نشریات
۶۱	Review ^۱	هسته
۵۹	a+u ^۲	
۵۶	ja ^۳	پر استناد
۲۱	Damos	
۱۳	Record ^۴	

^۱- Architectural Review

^۲- Architecture and Urbanis

^۳- The Japan Architecture

^۴- Architectural Record

نتیجه‌گیری

در پاسخ به اولین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «توزیع فراوانی انواع منابع در پایان‌نامه‌های مورد بررسی در سالهای مورد نظر چگونه است؟» یافته‌های پژوهش نشان داد که در کل پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دفاع شده در بین سالهای ۱۳۷۹ تا سال ۱۳۸۶، مجموعاً ۸۶۷۲ مورد استناد به چشم می‌خورد که بیشترین میزان استناد مربوط به کتاب‌های فارسی با ۴۰۸۱ مورد معادل با ۴۷/۱ درصد کل استنادها می‌باشد بعد از کتب فارسی، نشریات فارسی با ۱۷۶۸ مورد استناد معادل با ۲۰/۳ درصد کل استنادها، گزارشات و جزوات تحت عنوان سایر موارد با ۸۱۵ مورد استناد معادل با ۹/۴ درصد کل استنادها و کتب لاتین با ۷۲۵ مورد استناد معادل با ۸/۴ درصد از کل استنادها، به ترتیب بیشترین منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌ها می‌باشند. کمترین میزان استناد به نشریات لاتین صورت گرفته است که میزان استناد به این منابع، ۳/۷ درصد از کل استنادها را تشکیل می‌دهد.

در پاسخ به دومین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «نسبت زبانی منابع مورد استفاده چگونه است؟» یافته‌های پژوهش نشان داد که ۸۷/۲ درصد از کل استنادها به منابع فارسی و ۱۲/۸ درصد استنادها به منابع لاتین صورت گرفته است.

در پاسخ به سومین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «پوشش زمانی منابع اثرگذار مورد استفاده در پایان‌نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟» یافته‌های پژوهش نشان داد که بیشترین منابع مورد استناد پایان‌نامه‌ها به ترتیب مربوط به منابع اطلاعاتی منتشره در سالهای ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۰ با ۶۲/۶۱ درصد، منابع اطلاعاتی منتشره در سالهای ۱۳۶۱ تا ۱۳۷۰ با ۱۶/۹ درصد و از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۶ با ۱۱/۷ درصد از کل استنادات می‌باشد. کمترین میزان استناد به منابع منتشره در فاصله سالهای قبل از ۱۳۱۰ و بین ۱۳۱۱ تا ۱۳۲۰ با ۰/۴ درصد از کل استنادات می‌باشد.

در پاسخ به چهارمین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «میزان اثرگذاری کتب (فارسی- لاتین) در پایان‌نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟» از جدول

۴ پژوهش چنین نتیجه می‌شود که میزان اثرگذاری کتابهای فارسی برابر ۵/۹۵ و کتابهای لاتین برابر ۰/۷۷ می‌باشد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود میزان اثرگذاری کتابهای لاتین بسیار کم می‌باشد.

در پاسخ به پنجمین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «میزان اثرگذاری نشریات (فارسی- لاتین) در پایان‌نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟» از جدول ۴ پژوهش چنین نتیجه می‌شود که میزان اثرگذاری نشریات فارسی برابر ۳/۶۳ و نشریات لاتین برابر ۰/۶۶ می‌باشد. همان‌گونه که مشاهده شد همانند کتابهای لاتین، میزان اثرگذاری نشریات لاتین در پایان‌نامه‌ها نیز در حد بسیار کمی می‌باشد.

در پاسخ به ششمین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «میزان اثرگذاری پایان‌نامه‌های فارسی در پایان‌نامه‌های مورد بررسی چگونه است؟» از جدول ۴ پژوهش چنین نتیجه می‌شود که میزان اثرگذاری پایان‌نامه‌های فارسی برابر ۰/۸۹ بدست آمد که در مقایسه با سایر منابع فارسی از اثرگذاری کمی برخوردار است.

در پاسخ به هفتمین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «آیا منابع مورد استفاده با توجه به سال ارائه پایان‌نامه روز آمد بوده‌اند؟» از شاخص میزان فوریت استفاده شد و نتایج نشان داد که در سال ۱۳۸۰ بیشترین میزان استناد به منابع روزآمد صورت گرفته است بطوریکه مقدار شاخص فوریت برای پایان‌نامه‌های ارائه شده برابر ۲/۴۶ محاسبه شده است یعنی به ازای هر پایان‌نامه دفاع شده در سال ۱۳۸۰، حدود ۲/۵ منبع روزآمد مورد استفاده قرار گرفته است. کمترین میزان شاخص فوریت مربوط به پایان‌نامه‌های سال ۱۳۸۴ با میزان ۰/۹۲ می‌باشد یعنی به ازای هر پایان‌نامه تقریباً یک منبع روزآمد مورد استفاده قرار گرفته است. همان‌گونه که مشاهده شد شاخص فوریت در سال ۱۳۷۹ برابر ۱/۴۷، در سال ۱۳۸۱ برابر ۰/۹۷، در سال ۱۳۸۲ برابر ۱/۲۱، در سال ۱۳۸۳ برابر ۱/۰۸، در سال ۱۳۸۵ برابر ۱/۵ و در سال ۱۳۸۶، شاخص فوریت برابر ۱ بدست آمد. برای کل پایان‌نامه‌های دفاع شده در فاصله سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۶ شاخص فوریت برابر ۱/۳۱ بدست آمد که با گرد کردن این عدد، مشاهده می‌شود که بطور متوسط در هر پایان‌نامه

آزاد همدان و مشاهده قدیمی بودن و ناقص بودن منابع به خصوص در حوزه نشریات پیشنهاد می شود دانشگاه به تهیه منابع روزآمد و نیز در خصوص نشریات به تهیه شماره های جدید همت گمارد (برطبق جدول ۱۱).

۲. نظر به اهمیت فهرست منابع و مآخذ هر اثر پژوهشی به عنوان کتابشناسی تخصصی و استناد معتبر جهت انجام پژوهش های آتی، پیشنهاد می شود تا دستورالعمل استاندارد جهت تنظیم این بخش از پایان نامه به دانشجویان ارائه شود تا طبق آن، دانشجویان این بخش را به شیوه ای علمی به نگارش درآورند.

۳. با توجه به اشتباهات موجود در منابع و مآخذ مورد بررسی به ویژه در حوزه منابع غیر چاپی که به دلایل متعددی نظیر ویژگی های خاص منابع الکترونیک در ناپایداری آدرس ها و اطلاعات الکترونیکی و یا ضعف دانشجو در شناسایی و استناددهی به منابع فوق، وجود دارد پیشنهاد می شود که اساتید راهنما و مشاور پیوندهای مرتبط را بررسی نموده و دانشجویان را به ارائه اطلاعاتی نظیر تاریخ بررسی اثر و نوشتن آدرس اینترنتی منابع به صورت دقیق و کامل سوق دهند (بر طبق جدول ۱۲).

۴. تفاوت در فراوانی استناد به کتب و نشریات در پژوهش انجام شده زیاد است و این در حالی است که نشریات علمی در هر رشته تخصصی حاوی اطلاعات روزآمدتری هستند لذا پیشنهاد می شود دانشجویان را به استفاده و به کارگیری مقالات علمی در تحقیقاتشان هدایت کرد (برطبق جدول ۱۰).

منابع

احمدزاده، سعادت (۱۳۸۴). «تحلیل استنادی مآخذ پایان نامه های دکترای شهر سازی و معماری دانشکده هنرهای زیبا». *فصلنامه کتاب*، دوره هجدهم، ش. ۶۲: ۳۳-۴۸.

تقوی گلچینی، مریم (۱۳۷۹). «تحلیل استنادی مآخذ پایان نامه های ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی». دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.

تقریباً از یک منبع روزآمد استفاده شده است. مقایسه این عدد با متوسط تعداد استنادها در هر پایان نامه که برابر ۲۸/۷ استناد می باشد، نشان می دهد که نسبت منابع روزآمد در هر پایان نامه برابر، $\frac{1.31}{28.7} = 0.04$ است. بنابراین از این محاسبات می توان نتیجه گرفت که در پایان نامه های مورد بررسی از منابع روزآمد استفاده نشده است.

در پاسخ به هشتمین سؤال اساسی پژوهش مبنی بر اینکه «مجلات هسته با استفاده از قانون برادفورد کدامند؟» از قانون برادفورد برای محاسبه مجلات هسته فارسی و مجلات هسته لاتین بطور جداگانه استفاده شد و نتایج تحقیق نشان داد که در پایان نامه های مورد بررسی، قانون برادفورد در مجلات فارسی مورد استناد صادق بوده و از مجموع ۱۸۹ نشریه، ۲ عنوان نشریه هسته، ۹ عنوان نشریه پر استناد و ۱۷۸ نشریه جزو نشریات حاشیه قرار گرفتند. با توجه به بیشترین استنادات صورت گرفته به نشریات، مجلات هسته شامل دو مجله زیر شدند.

۱. نشریه معماری و شهر سازی با ۳۰۹ مورد استناد
  ۲. نشریه معمار با ۲۴۵ مورد استناد
- در پایان نامه های مورد بررسی، قانون براد فورد در مورد نشریات لاتین صادق بوده و از مجموع ۳۴ نشریه، ۲ عنوان نشریه هسته، ۳ عنوان نشریه پر استناد و ۲۹ نشریه جزو نشریات حاشیه قرار گرفتند. با توجه به بیشترین استنادات صورت گرفته به نشریات لاتین، مجلات هسته شامل دو مجله زیر شدند.

۱. نشریه Review با ۶۱ مورد استناد
۲. نشریه A+U با ۵۹ مورد استناد

پیشنهادات پژوهش

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می گردد:

۱. درصد پایین استفاده از منابع لاتین نسبت به منابع فارسی ممکن است به دلایلی نظیر ضعف دانشجویان در زبان انگلیسی یا در دسترس نبودن چنین منابعی در ارتباط با رشته معماری باشد که پس از بررسی های به عمل آمده از وضعیت منابع موجود در کتابخانه دانشگاه

صدیقی، مه‌ری (۱۳۸۰). «تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان حوزه علوم زمین موجود در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران». *فصلنامه اطلاع‌رسانی*، دوره سوم، ش. ۲.

Available: {online}. <http://www.irandoc.ac.ir/ETELA-ART/17/17-1-2-4.ABS.HTM>

طاهری، سعید (۱۳۸۱). «تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مخابرات در سالهای ۱۳۷۹-۱۳۷۱ در سه دانشگاه شیراز، صنعتی اصفهان و علم و صنعت تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز.

کریمی‌ان مزیدی، محمد علی؛ اشرفی، محمد (۱۳۸۶). «تحلیل استنادی مقالات سه نشریه علوم کشاورزی واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، دانش کشاورزی دانشگاه تبریز و تحقیقات کشاورزی ایران». *فصلنامه کتاب*، دوره هجدهم، ش. ۱: ۵۱-۶۷.

مرادی صومعه سرائی، شیمما (۱۳۸۴). «بررسی تطبیقی و تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال و علوم تحقیقات» پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.

Fuches, Beth E. et al. (2006). «Behavioral Citation Analysis: Toward Collection Enhancement for Users». *College & Research Libraries*: 304-324.

Lo, Szu-Chia. (2007). «Use of information Resources in Writing up Dissertation: A Citation Analysis». In *International Conference on Engineering Educational (ICCE 2007)*, Combra, Portugal, September 3-7.

حری، عباس (۱۳۸۲). «تحلیل استنادی». *دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی*، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ج. ۱.

_____؛ نشاط، نرگس (۱۳۸۱). «بررسی رفتار استنادی نویسندگان مقاله‌های مندرج در مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران از آغاز تا پایان سال ۱۳۷۹». *مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران*، ش. ۲۲: ۱-۳۳.

_____ (۱۳۷۲). *مروری بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی*، تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، نشر کتابخانه.

خسروی تاج، حمیدرضا (۱۳۷۷). «بررسی میزان کاربرد انواع منابع اطلاعاتی در پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان در سالهای ۱۳۷۴-۱۳۷۶». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده علوم انسانی تهران شمال.

رسول زاده خلیق، مریم (۱۳۸۷). «تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان.

حقیقی، محمود (۱۳۸۱). «کاربرد استناد در نگارش علمی». *مجله روانشناسی و علوم تربیتی*، سال سی و دوم، ش. ۳۲: ۲۱۵-۲۲۲.

زند، فاطمه (۱۳۸۲). «بررسی مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز در سالهای ۱۳۶۶-۱۳۷۵». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي فریښی
پرتال جامع علوم انسانی